

जाहिरातींचे दर.
सालाह पत्र्यावर चोकराची
करावी.
न्यवस्थापक, अर्थ,
'दुर्गाधिवास' पुणे २.

अर्थ

वर्गणीचे दर.
वार्षिक वर्गणी
रु. ४
(दरमळ इंग्रजी मक)
द्वारे आणे.

'अर्थ एव प्रधानः' इति कौटिल्यः अर्थमूलौ धर्मकामाविति ।

संपादक—प्रो. वा. गो. काळे

वर्ष ९

पुणे, बुधवार, तारीख १० मार्च १९४३

अंक १०

महापुद्द दाराशी आले
परदेशी औषधे
दुर्मिळ व महाग झाली

पण
भिण्याचे कारण नाही !!!

— कारण —

आयुर्वेद रसशाळा पुणे लि०

या देशी औषधाच्या प्रसिद्ध कारखान्याने
तयार केलेली

- रक्तवर्धक, ● उपनाह,
- बालजीवन, ● कॅल्सीप्राल

इत्यादि पेटेंट, स्टॅटर्ड व लोकप्रिय औषधे सात्री पटल्यामुळे

★ डॉक्टर्सहि वापरुं लागले आहेत.★

औषधे मागवा.

आयुर्वेद रसशाळा पुणे लि०

मुख्य दुकान गणपति चौक, लक्ष्मी रोड, पुणे २.

(Estd. in 1935)

The Co-operators' Book Depot
9, BAKEHOUSE LANE,
FORT, BOMBAY.

Books on :—

Economics and Sociology ; Co-operation and
Rural Development ; Banking and Finance ;
Accountancy and Auditing ; Commerce and
Industries etc.

Books on all other subjects are also readily
supplied.

Agents for the Publications of :

1. The Govt. of India, 2 Govt. of Bombay,
- 3 Reserve Bank of India and 4 Times of India.

N. V. WADNERKAR

Gold & Silver Smith, Jeweller & Engraver,
Electro-plater & Manufacturer of Sporting
Trophies, Medals, Cups etc.

- - Raviwar Peth, Saraff Bazar, - -

POONA CITY.

महापुद्दाची जाणीव ! कपड्यांच्या खर्चात काटकसर करा. एक वेळ येऊन
स्वतःची सात्री करा व पैशाचा मोवदला घ्या.

गिरगांव
मुंबई नं. ४

महिद्रकर ब्रदर्स

तयार कपड्याचे व्यापारी

बुधवार
चौक,
पुणे

विविध माहिती

टॅन्कीना २ हजार मैल प्रवासादुरते पेट्रोल

कॅनडामधील टॅन्कीना दर महिन्यास २ हजार मैल जाता येईल, एवढेच पेट्रोल आपुढें मिळणार आहे.

व्हिक्टोरिया आणि एडवर्ड छाप रुपये

व्हिक्टोरिया व एडवर्ड छाप रुपये आणि अघेल्या रिझर्व्ह बँकेने स्वीकारण्याची अखेरची तारीख ३० एप्रिल १९४३ ही आहे.

ट्रेझरी बिलोवर १ रु. १ आ. ११ पै व्याज

गेल्या आठवड्यांत रिझर्व्ह बँकेने हिंदुस्थान सरकारची ८ कोटी रुपयांची ट्रेझरी बिले विकली, त्यावर व्याजाचा दर द. सा. द. शे. १ रु. १ आ. ११ पै इतका पडला.

हिंदी आर्थिक परिषद्

हिंदी आर्थिक परिषदेचे १६ वे वार्षिक अधिवेशन १९, २० व २१ एप्रिल रोजी डॉ. बी. व्ही. नारायणस्वामी नायडू यांचे अध्यक्षतेखाली भरणार आहे.

काश्मीरची लोकसंख्या

काश्मीर संस्थानची लोकसंख्या १९३१ साली ३६ लक्ष ४६ हजार होती, ती १९४१ साली १०.३% वाढून ४० लक्ष २२ हजार झाली. हिंदूंचे प्रमाण २०.१२% व मुसलमानांचे प्रमाण ७७.११% आहे. एकूण ६.९% लोक साक्षर आहेत.

ग्वाल्लरमध्ये धान्याच्या पैदाशीची वाढ

धान्याची पैदास वाढविण्याच्या प्रचारकार्यासाठी ग्वाल्लर दरबारने ५० हजार रुपये मंजूर केले आहेत. बटाट्याची लागवडही वाढविण्यांत येणार आहे.

नोटांचे फोटो

जाहिरातीकरिता सुद्धां करन्सी व बँक नोटा ह्यांचे फोटो छापण्यास प्रतिबंध करणारे बिल मध्यवर्ती असेन्सीने मंजूर केले आहे.

तिळाची लागवड

हिंदुस्थानांतील तिळाची एकूण लागवड ४१ लक्ष ८१ हजार एकर इतकी अपुन ती गेल्या वर्षीपेक्षा ५% अधिक आहे. अपेक्षित उत्पादन ४,५१,००० टन म्हणजे गेल्या वर्षीपेक्षा १४% अधिक आहे. एकूण लागवडीपैकी २५% लागवड संयुक्त प्रांतांत, १६% लागवड मद्रास प्रांतांत, १०-६% लागवड मुंबई प्रांतांत व ९-३% लागवड मध्यप्रांत-ब्रह्मदेशांत होते.

टायर-ट्यूम्सच्या विक्रीची किंमत

हिंदुस्थानांत तयार झालेल्या रबरी घावा व ट्यूम्स ह्यांची विक्री कोणत्या दराने करावी, हे हिंदुस्थान सरकारने आपल्या ताज्या गॅझेटांत जाहीर केले आहे. ह्या नियंत्रित दरापेक्षा अधिक किंमतीने त्या विक्रणे बेकायदा आहे.

युद्धोत्तर प्रश्नांची चर्चा

युद्धानंतर उपस्थित होणाऱ्या चलनविषयक व आर्थिक प्रश्नांचा विचार संयुक्त राष्ट्र करित आहेत. चर्चा अद्याप संपलेली नाही.

निर्वासितांचे नुकसान

ब्रह्मदेश सोडून आलेल्यांनी मार्गे सोडून दिलेल्या मालमत्तेबाबत डिसेंबर १९४२ अखेर हिंदुस्थान सरकारकडे नोंदण्यांत आलेल्या क्लेमसची रकम ९ कोटी रुपये भरते.

सोमवारी मुंबईमधील बँकांना सुट्टी

रेशन कार्ड वाटण्यास सोईचे व्हावे म्हणून सोमवार ता. ८ रोजी मुंबई शहरांत सुट्टी देण्यांत आली होती. त्या दिवशी बँकाहि बंद होत्या.

रहाणीच्या खर्चाचे मान आणखी वाढले

मुंबई शहरांतील रहाणीच्या खर्चाचे मान जून १९३४ मध्ये १०० होते असे घरल्यास ते १५ फेब्रुवारी अखेर संपलेल्या महिन्यांत २०५ इतके झाले. त्यापूर्वीच्या महिन्यांत ते २०३ इतके होते. साध वस्तूंच्या किंमतीचे मान जून १९३४ मध्ये १०० घरल्यास ते आतां २२३ झाले आहे.

न्यू इंडिया इंडस्ट्रीज लि.

(Approved Re-traders and Approved Contractors)

२६ लॅमिंग्टन नॉर्थ, मुंबई ११.

अध्यक्ष:—श्री. ग. स. मराठे, अकचुअरी.

महाराष्ट्रांतील खराचा प्रमुख कारखाना

★ गिरणीचे रोलर्स

★ खरी हातमोजे

★ छापखान्यांचे रोलर्स

★ रीमोल्ड टायर्स

★ खरी वाशर्स

★ सॉलिड व्हील्स

व इतर खरी माल तयार होतो.

पु. ग. मराठे

मॅनेजिंग डायरेक्टर.

अनुक्रमणिका

पृष्ठ	पृष्ठ
१ विविध माहिती ... ७४	चर्चा- आर्थिक पुनर्घटनेसाठी लंडनमध्ये फंड- जर्मनीचा
२ रेल्वेज आणि मध्यवर्ती तिजोरी ... ७५	तेलाचा पुरवठा ... ७७
३ कामगार वर्गाच्या हितसंबंधाचे प्रश्न ... ७६	५ पोस्ट व तार खात्याचा अहवाल ... ७८
४ स्फुट-विचार मध्यवर्ती अंदाजपत्रकाची	६ प्राप्तीवर्गील कराची आकारणी ... ७९

अर्थ

बुधवार, ता. १० मार्च, १९४३

रेल्वेज आणि मध्यवर्ती तिजोरी

हिंदुस्थान सरकारच्या मालकीच्या रेल्वेजच्या वार्षिक उत्पन्नाचा ठराविक भाग मध्यवर्ती तिजोरीस मिळावा ह्याविषयीची एक निश्चित योजना गेली अठरा वर्षे अंमलांत आहे. रेल्वेजच्या सांपत्तिक व भांडवली गरजांच्या दृष्टीने ह्या योजनेचा फेरविचार होण्याची आवश्यकता अनेक वेळीं कित्येकांनी प्रतिपादिली आहे. ह्या बाबतीत अखेरचा निर्णय होण्यापूर्वी प्रचलित व्यवस्थेत रेल्वेजच्या सांपत्तिक सोयीसाठी तात्पुरता बदल व्हावा अशा कल्पनेने सर एडवर्ड बेथॉल ह्यांनी एक योजना मध्यवर्ती असेंब्लीत पुढे मांडली तिचा आशय असा:— (१) १९४२-४३ सालासाठी चालू व्यवस्थेस अनुसरून मध्यवर्ती तिजोरीस यावयाच्या रकमेशिवाय २ कोटी, ३५ लक्ष रुपये सरकारास मिळावे; (२) एप्रिल १, १९४३ पासून चालू व्यवस्थेतला मध्यवर्ती सरकारास रेल्वेच्या उत्पन्नापैकी मिळणाऱ्या हिस्श्याचा भाग लागू केला जावू नये; (३) १९४३-४४ मध्ये विनलष्करी रेल्वेजच्या निव्वळ उत्पन्नांतून प्रथम घसाऱ्याच्या निर्धामधून घेतलेल्या कर्जाची फेड केली जाईल आणि बाकी राहिलेल्या रकमेपैकी पंचवीस टक्के रेल्वेजच्या गंगाजळीत टाकण्यांत येईल व पंचाहत्तर टक्के मध्यवर्ती सरकारच्या तिजोरीत जमा केली जाईल; (४) त्या पुढच्या काळांत असेंब्लीच्या संमतीने ह्या योजनेत फेरबदल केला जाईपर्यंत निव्वळ उत्पन्नाची वाटणी मध्यवर्ती सरकारची तिजोरी व रेल्वेजचा फंड ह्यांचेमध्ये कशी करावयाची ह्याचा निर्णय परिस्थितीप्रमाणे केला जाईल.

सर एडवर्ड बेथॉल ह्यांच्या वरील आशयाच्या ठरावावर असेंब्लीच्या दोन सभासदांनी उपसूचना पुढे मांडल्या. नवीन योजनेचा विचार करण्यासाठी असेंब्लीच्या सभासदांची उपसमिती नेमली जावी असे त्यांचे म्हणणे होते. ही सूचना तात्काळिक व्यवहार्यतेची नाही, पण तूर्त आपली मूळ योजना मान्य केली जावी आणि पुढे आपण तिची छाननी करण्यास उपसमिती नेमण्याची व्यवस्था करू असे आश्वासन सरकारच्या वतीने देण्यांत आले आणि येथे वादाचा शेवट झाला.

हिंदी रेल्वेज सरकारच्या म्हणजे हिंदी राष्ट्राच्या मालकीच्या असल्या तरी त्यांचा कारभार घंदेवाईकपणाचा असावा आणि त्यांत होणाऱ्या नफ्यावर रेल्वेजचा उपयोग करणाऱ्या जनतेचा हक्क असावा अशी या प्रश्नाची एक बाजू आहे. घसारा, गंगाजळी, विस्तार व सुधारणा ह्यांसाठी लागणाऱ्या भांडवलाची तरतूद इत्यादि बाबींचा विचार व व्यवस्था ही स्वतंत्रपणाने व्हावी, त्यांची मध्यवर्ती सरकारच्या तिजोरीशी गुंतागुंत नसावी आणि कर देणाऱ्या नागरिकांचा बोजा हलका करण्याची जबाबदारी रेल्वेजच्या प्राप्तीवर टाकण्यांत येऊं नये असा ह्या पक्षाचा युक्तिवाद आहे. सर्व योग्य सर्व भागून कूस राहिल तिचा विनियोग उतारू व व्यापाऱ्यांचा माल यांच्या वहातुकीचे दर कमी करण्याकडे व्हावा, सरकारचे उत्पन्न वाढवण्याकडे होऊं नये असे त्यांचे म्हणणे आहे. ह्याच्या उलट दुसऱ्या पक्षाचा कोटिक्रम असा आहे की, राष्ट्राच्या मालकीच्या रेल्वेजमध्ये राष्ट्राने कर्ज काढून भांडवल घातले आहे आणि त्यांच्या नफ्यांत मर्यादित हिस्सा सरकारी तिजोरीस मिळणे न्याय्य व उचित आहे. पोस्ट ऑफिस-सारखे उद्योग सरकार करते त्यावेळीं त्यांतील नफा त्यांच्या तिजोरीस मिळतच असतो. ब्रिटिश पोस्ट ऑफिसच्या व्यवहारातून इंग्लंडमधील सरकारास दरवर्षी पंधरा कोटी रुपये निव्वळ नफा उरतो. त्याच पद्धतीने हिंदुस्थान सरकारास आपल्या रेल्वेजपासून होणाऱ्या नफ्याचा योग्य अंश कां मिळू नये? असा ह्या पक्षाचा प्रश्न आहे. एका काळीं रेल्वेजच्या उत्पन्न-सर्चाचा अंतर्भाव सरकारच्या एकूण उत्पन्न-सर्चात होत असे. पुढे ही दोन अलग करण्यांत आली. कित्येक वर्षे रेल्वेज तोट्यांत चालत असत आणि त्यांच्या उत्पन्नांत एवढी अनिश्चितता असे की, हिंदी अंदाजपत्रक म्हणजे रेल्वेजवर खेळली जाणारी जुगार आहे अशी म्हण प्रचलित झालेली होती. ह्यामुळे रेल्वेजचे अंदाजपत्रक अलग करण्यांत येऊन त्यांची सांपत्तिक व्यवस्था अलग रहावी आणि त्यांनीं दरवर्षी सरकारच्या तिजोरीस ठराविक रकम मात्र द्यावी असे ठरले. मध्यवर्ती रेल्वेजना वर्षानुवर्षे तूट येऊं लागली आणि घसारा फंड, गंगाजळी व सरकारी देणे ह्यांची फेड होऊं शकली नाही आणि त्या बाबींची बाकी फुगली. अलीकडे सर्व देणे देऊन टाकून रेल्वेज मोकळ्या झाल्या आहेत म्हणूनच त्यांच्या नफ्याच्या वांटणीचा संबंध प्रश्न पुन्हा उपस्थित झाला आहे. त्यांच्या बाबतीत व्हावयाच्या नवीन व्यवस्थेबाबत मतभेद व चर्चा असेंब्लीत होण्याचे रहस्य वरील माहितीवरून घ्यानांत येण्याजोगे आहे. युद्धोत्तर काळांत केल्या जावयाच्या आर्थिक पुनर्घटनेशीहि त्याचा अत्यंत निकट संबंध आहे हे सांगायचास नको. ह्या दृष्टीने पाहिले असता सर एडवर्ड बेथॉल ह्यांनी आपली नवी योजना असेंब्लीच्या उपसमितीपुढे मांडण्याचे फवूज केले हे यथोचित झाले असे म्हटले पाहिजे.

अपघात न करणारांस बक्षीस

बाँबे इलेक्ट्रिक सप्लाय अँड ट्रॅन्जेक्शन कं. लि.ने आपल्या बसेस व ट्रामगाड्या ह्यांच्या द्यायव्हरांसाठी एक बक्षीसाची योजना आंखली आहे. ज्यांच्यामुळे एकहि अपघात झाला नाही अशांना दरवर्षी एक निदर्शक विद्या व रोख रकम बक्षीस म्हणून देण्यांत येते. ह्या संवर्गातील पहिल्या वर्षाचा बक्षीस समारंभ गेल्या आठवड्यांत झाला.

हिंदी कारखान्यांतील कामगार वर्गाच्या हितसंबंधाचे प्रश्न

१

पाटणा विश्वविद्यालयांत बनाइली रीडर ह्या नात्याने प्रा. घन-जयराव गाडगीळ ह्यांनी १९४० साली विश्वविद्यालयाच्या निमंत्रणावरून व्याख्याने दिली. त्यासाठी त्यांनी हिंदी औद्योगिक कामगारांसंबंधीच्या प्रश्नाच्या छाननीची निवड केली. व्याख्याने देण्यासाठी प्रा. गाडगीळ ह्यांस निमंत्रण आले त्यावेळी मुंबई प्रांतातील गिरणी कामगारांच्या चौकशी समितीचे काम चालू होते व त्या समितीचे प्रा. गाडगीळ हे एक सभासद होते. हा प्रश्न त्यावेळी प्राप्सुल्याने त्यांचे नजरेत होता व म्हणून व्याख्यानांसाठीही त्यांनी त्याच विषयाची निवड केली. ही व्याख्याने आता गोखले इन्स्टिट्यूट ऑफ पॉलिटिक्स अँड एकॉनॉमिक्स ह्या संस्थेतर्फे प्रसिद्ध करण्यांत आली आहेत.

प्रा. गाडगीळ ह्यांनी आपल्या विवेचनांत कामगारांच्या मजुरीच्या प्रश्नास प्राधान्य दिले आहे. कामगारास मिळणाऱ्या मजुरीवरच त्यांचे अन्न-वस्त्र, बिऱ्हाड, कुटुंब ही अवलंबून असतात व कामगारास मिळणाऱ्या मजुरीवरच त्याच्या राहणीचे मान अवलंबून असते, त्या कारणाने कामगारांच्या राहणीवर मजुरीच्या दराचा प्रत्यक्ष निर्णायक स्वरूपाचा परिणाम होत असतो. मजुरी कशी टिकेल व ती कशी वाढेल, हा प्रश्न कामगारांस अत्यंत जिऱ्हाळ्याचा वाटतो. ह्या उलट, कामगारांस थावयाची मजुरी ही कारखानदारांच्या सर्चातील एक प्रमुख बाब असते. कच्च्या मालाची किंमत, वहातुकीचा स्वर्च, इत्यादि गोष्टी त्याच्या अधिकाराबाहेरच्या असतात; परंतु मजुरीचे दर कमी करून उत्पादन-सर्चात बचत करणे त्यास शक्य वाटते. त्यामुळे मजुरांचे वेतन हे औद्योगिक वांध्यांचे प्रमुख कारण होणे स्वाभाविकच आहे. ह्या संबंदांत मालक व मजूर ह्यांचेमध्ये मतभेद होऊन निर्माण झालेले वांधे एकूण औद्योगिक वांध्यांच्या शेंकडा पन्नास एवढ्या मोठ्या प्रमाणांत आढळतात. मजुरीचे दर काय असावेत व परिस्थिति बदलल्यास ते कसे बदलावेत, हा प्रश्न येथे प्राप्सुल्याने उपस्थित होतो.

बाहेरून कोणत्याही प्रकारे ढवळाढवळ होत नसेल, कारखानदारांमध्ये परस्पर स्पर्धा असेल व कामगारांची एका घंदांतून दुसऱ्या घंदाकडे हालचाल मुलभ असेल तर एकाच प्रकारचे काम करणाऱ्या निरनिराळ्या कामगारांना समान मजुरी मिळेल. हा मजुरीचा दर कामगारांच्या कामामुळे उत्पादनांत ज्या किंमतीची भर पडते त्यावर अवलंबून असतो, व अशा प्रकारे नियंत्रित झालेला मजुरीचा दर हा योग्य दर समजला पाहिजे, असे अर्थशास्त्रज्ञांचे म्हणणे असते. सहाजिकच, मजुरीचा दर निश्चित करण्याचा कृत्रिम प्रयत्न ह्या अर्थशास्त्रज्ञांस मान्य होत नाही. प्रा. गाडगीळ ह्यांनी वरील सिद्धांत हिंदी परिस्थितीशी पडताळून पाहिला, तेव्हा असे आढळून आले की सिद्धांतांस आवश्यक अस-

“Regulation of Wages and other Problems of Industrial Labour in India”. प्रा. घ. रा. गाडगीळ, एम. ए., एम. लिट (कॅम्ब्रिज) ह्यांची व्याख्याने. पृ. सं. ९३. किंमत ५ रु. अथवा १० शिलिंग

णाऱ्या सर्व बाबींचे येथे उत्कृष्टतेने अस्तित्व दिसून येत असूनही तो येथे लागू पडत नाही. ह्याचा अर्थ असा, की मजुरीच्या दराचे नियंत्रण करण्यास ज्या तात्त्विक मुद्यांवर विरोध करण्यांत येतो त्या मुद्यांस महत्त्व देण्याचे कारणच उरत नाही. हिंदी कामगारांच्या मजुरीचे संबंदांतील तीन प्रमुख गोष्टी खालीलप्रमाणे आहेत:— (१) काही प्रकारचे काम करण्याच्या मजुरांस फारच कमी मजुरी मिळते. (२) एकाच घंदातील वेगवेगळ्या विभागांतील मजुरांच्या वेतनांत तफावत आढळते. (३) ह्यांमुळे कामगारांत असंतोष निर्माण होऊन औद्योगिक वांध्यांस कारण सांपडते.

काही उद्योगघंदांत मजुरीचे दर फारच कमी आहेत, ह्या संबंदांचा विचार करतांना प्रा. गाडगीळ ह्यांनी प्रथम मजुरीचे दर आणि उपलब्ध कामघंदा ह्यांचेमधील नाते कोणत्या प्रकारचे असते, ह्याचे विवेचन केले; व नंतर हिंदुस्थानांतील औद्योगिक मजुरीच्या दरांचे नियंत्रण केले तर कामघंदाच कमी होईल किंवा काय, ह्या प्रश्नांचा त्यांनी आपल्या भाषणांत उहापोह केला. हिंदी कामगारांची कार्यक्षमता अत्यंत कनिष्ठ प्रकारची आहे त्या कारणाने मजुरीचे दर वाढल्यास गिरणी-मालक यंत्रसामुग्रीचा उपयोग अधिक प्रमाणांत करण्यास प्रारंभ करण्याचा संभव नाही काय? ह्या उलट, कामगारांची राहणी सुधारली, तर त्यांचे काम-हि सुधारून वाढत्या मजुरीने त्यांस कामावर ठेवणे मालकांस परवडणे अशक्य आहे काय? मजुरीचे दर वाढविले तर हिंदी मजूर काम अधिक करून जास्त पैसे मिळविण्याऐवजी गैरहजर राहून उलट मजुरांचा पुरवठा कमी पाडतात, अशी तक्रार वरचेवर ऐकू येते, परंतु ती वस्तुस्थितिनिदर्शक मानण्याजोग्या पुराव्यावर आधारलेली दिसत नाही.

उत्पादन सर्चापैकी केवढा भाग मजुरीच्या दराने व्यापलेला आहे, ह्यावर मजुरीचे दर वाढविल्यास घंदावर किती परिणाम होईल हे अवलंबून राहणे अपरिहार्य आहे. कोळशाच्या खाणीचे घंदांतील उत्पादन सर्चाचा बराच मोठा भाग मजुरीचाच असतो. उलट कपास, कापड व ताग ह्यांच्या गिरण्यांच्या उत्पादन सर्चापैकी एक चतुर्थांश ते एक पंचमांश एवढाच हिस्सा स्वर्च मजुरीचा असतो. या दोन्ही घंदांतील मजुरीचे दर दीर्घ काळ स्थिर राहतात व घंदांत तात्कालिक तेजी अथवा मंदी आली तर मजुरीचा दर बदलण्याचा प्रयत्न गिरणी मालक करीत नाहीत.

जपानचा युद्धस्वर्च

जपानी सरकारच्या अंदाजपत्रकांत १३२७ कोटी येन इतक्या स्वर्चाची तरतूद करण्यांत आली आहे. जपानच्या इतिहासांत एवढी प्रचंड रकम प्रथमच स्वर्च होत आहे आणि तिच्यावरून युद्धाचा केवढा ताण त्या देशावर पडत आहे हे दिसून येते.

रेशमाच्या निर्मातीवर बंधन

रेशमाची परवान्यावाचून निर्गत करण्यास सरकारने बंदी केल्यामुळे बनारसचा रेशमाचा घंदा बसला आहे. ह्यासंबंधी-तील आपल्या अडचणी त्या घंदांतील प्रमुखांनी हिंदुस्थान सरकारचे कानांवर घातल्या सरकारने प्रत्येक व्यापाऱ्यास ११ पौन्डाची २५ पार्सेलें निर्गत करण्यास परवानगी दिली. आता २० पौन्डाची ५० पार्सेलें पाठविण्यास परवानगी देण्यांत आली आहे. ३१ मार्च अखेरची ही व्यवस्था आहे व तिचा त्यानंतर पुन्हा विचार केला जाईल.

स्फुट विचार

मध्यवर्ती अंदाजपत्रकाची चर्चा

दिल्ली येथे लेजिस्लेटिव्ह असेंब्लीमध्ये सर जरेमी रेस्मन ह्यांनी मांडलेले अंदाज पत्रक आणि त्यावर केलेले भाष्य ह्यांची सर्व-साधारण चर्चा गेल्या आठवड्यांत झाली. युद्धसर्चाच्या इंग्लंड व हिंदुस्थान ह्यांचे दरम्यान व्हावयाच्या वाटणीची योजना समाधानकारक नाही, तंत्रासू व वनस्पति घृत ह्यांवरील नवा कर गरीब जनतेस सोसावा लागणार आहे, चलनाच्या वाढीचा अनिष्ट परिणाम बाजारभावावर होत आहे त्यासंबंधातील लोकांच्या तक्रारीस फडनविसांनी दिलेले उत्तर अपुरे आहे आणि लंडनमध्ये हिंदुस्थानच्या शिलका साचत आहेत, त्यांचा उपयोग युद्धोत्तर काळांत ब्रिटनमधून यंत्रसामुग्री व इतर पक्का माल आणण्यासाठी फंड म्हणून करण्याची कल्पना नापसंत आहे ह्या आशयाची टीका सभासदांनी केली. सर जरेमी रेस्मन ह्या टीकेस उत्तर देतांना म्हणाले की, हिंदुस्थानची सांपत्तिक स्थिति लक्षांत घेऊनच हिंदुस्थान सरकारने ह्या देशास शक्य तेवढी अनुकूल अशी युद्धसर्चाची वाटणी निश्चित केलेली आहे आणि साम्राज्य सरकारने सर्चाची मोठी जबाबदारी स्वतःवर घेतली नसती तर हिंदुस्थानावर स्वसंरक्षणाचा भारी बोजा पडला असता. नवीन करासंबंधाने बोलतांना अर्थमंत्री म्हणाले की, असेंब्लीच्या कांहीं सभासदांची अशी कल्पना दिसते की, श्रीमान्, मध्यमवर्ग, उद्योगधंदे, गरीब जनता, चैनीच्या वस्तू ह्यांपैकी कोणावरहि बोजा न पडतां सरकारने आपले उत्पन्न वाढवावे. वस्तुतः सामान्य जनतेस करांचा शक्य तितका कमी त्रास पोहोचावा ह्या बेतांने आपण त्यांची योजना आंखली असल्याचे त्यांनी सांगितले. लंडनमध्ये हिंदुस्थानच्या शिलका वाढत आहेत त्यांचा विनियोग ह्या देशाचे इंग्लंडमधील कर्ज फेडून टाकण्यांत केलेला आहे. तथापि, ह्या शिलका वाढत गेल्या आहेत आणि पुढे वाढणार आहेत, त्यांचे काय करावयाचे, हा प्रश्न दोन प्रकारांनी सोडवण्याचा सरकारचा विचार आहे. इंग्लंडमध्ये रहाणाऱ्या हिंदुस्थानच्या माजी नोकरांची पेन्शन देवधी तिकडे पाठवावी लागतात. ह्या रकमेइतके ज्यापासून व्याज येईल एवढा फंड लंडन येथील हिंदुस्थानच्या शिलकांतून ब्रिटिश सरकारच्या स्वाधीन करावयाचा व त्यामधून पेन्शन देत रीतसर भागवली जातील अशी कायमची व्यवस्था करावयाची, ही योजना अंमलांत आणण्याचा विचार आहे. सेवानिवृत्त झालेल्या कोणत्याहि सरकारी नोकरांच्या पेन्शनांचे कायमचे संरक्षण करण्याचा हा प्रश्न नसून हिंदुस्थानचे लंडनमधील पैसे अधिकांत अधिक सोयीच्या व्यवस्थेने उपयोगांत आणण्याची ही योजना असल्याने तिचेविषयी कोणीहि निष्कारण शंकाकुशंका काढू नये असे फडनविसांनी सुचविले.

आर्थिक पुनर्घटनेसाठी लंडनमध्ये फंड

लंडनमध्ये हिंदुस्थानच्या शिलका वाढत आहेत त्या केवळ ह्या देशाने इंग्लंडला पाठवलेल्या मालाच्या किंमतीचे येणे ह्या स्वरूपाच्या नसून इंग्लंड हिंदुस्थानांतल्या युद्ध सर्चाचा बोजा सहन करीत आहे त्यामुळेहि बऱ्याच अंशी उत्पन्न झालेल्या आहेत ही गोष्ट सर जरेमी ह्यांनी असेंब्लीच्या नजरेस आणली. इंग्लंडने ह्या देशाकडून घेतलेल्या मालाची किंमत रुपयांत किंवा दुसऱ्या मालांत

धावी, स्टॅलिंगमध्ये हिंदुस्थानच्या सात्यावर लंडनमध्ये ती जमा केली जाऊ नये असे सांगणारांच्या टीकेस उत्तर म्हणून हा मुद्दा त्यांनी पुढे मांडला. हिंदुस्थानने येथे होणारा सर्व युद्ध-सर्चे स्वतः सोसावयाचा नाही आणि इंग्लंडने तो केल्यास त्याच्या बदल्यांत निघणारे देणे स्टॅलिंगमध्ये लंडन येथे भरू नये असे म्हणणे सयुक्तिक नाही ह्या आशयाचा त्यांचा युक्तिवाद आहे. लंडनमधील हिंदी शिलकांचा शक्य तितका योग्य तात्कालिक विनियोग होऊनहि जो पैसा उरेल त्याचा एक फंडच होईल आणि युद्धोत्तर काळांत आर्थिक पुनर्घटनेसाठी इंग्लंडमधून आणाऱ्या लागणाऱ्या सामुग्रीच्या सुरेदीप्रीत्यर्थ त्याचा उत्कृष्ट उपयोग होईल अशी सर जरेमी ह्यांची कल्पना आहे. युद्धानंतर जरूरीच्या मालाचा जगभर एकदम तुटवडा पडेल अशा प्रसंगां इंग्लंडमधून उत्पादक सामुग्री आणवी लागेल. तिची व्यवस्था एव्हापासून आयतीच झाली तर त्यांत वावगे काय आहे ? असा प्रश्न त्यांनी असेंब्लीस टाकला. लंडनमध्ये जमा झालेल्या फंडामुळे हिंदुस्थानास इंग्लंडमधीलच मालाची सुरेदी करावी लागून अमेरिका वगैरे देशांतून माल आणण्यास वाव रहाणार नाही, त्याचे काय ? असा प्रतिप्रश्न त्यांस विचारला गेला तेव्हा अर्थमंत्र्यांनी उत्तर दिले की युद्ध संपल्यावर कांहीं काळ सध्यांची व्यापारावरील वगैरे नियंत्रणे चालू राहतील त्यामुळे निश्चित सुलासा करणे आज शक्य नाही. तथापि, आंतरराष्ट्रीय सहकारितेच्या दृष्टीने त्या सर्व प्रश्नाकडे पाहणे आवश्यक आहे असे स्वतःचे मत त्यांनी व्यक्त केले. ब्रिटिश मालाच्या सुरेदीकडे लंडनमधील हिंदी शिलकांचा उपयोग युद्धोत्तर काळांत केला जावा ह्या योजनेस इंग्लंडातील धंदेवाल्यांचा अभिप्राय सर्वस्वी अनुकूल आहे असे ब्रिटिश वृत्तपत्रातील मत-प्रदर्शनावरून स्पष्ट होतें. हिंदुस्थानच्या औद्योगिक अभिवृद्धीस लागणारा पैसा लंडनमध्ये तयार करण्यांत ह्या देशाचा फायदा आहे आणि ब्रिटिश धंदेवाल्यांस युद्धोत्तर काळांत आपल्या उद्योगांचा जम पुन्हा बसवतांना हिंदुस्थानांत पाठवावयाच्या मालाची किंमत कशी वसूल करावयाची ह्याविषयांची विवंचना नको, ही सोय आयतीच झाली. सरकारने योजलेल्या लंडनमधील शिलकांच्या फंडाचा असा दुहेरी उपयोग असल्याचे ब्रिटिश पत्रे सांगत आहेत.

जर्मनीचा तेलाचा पुरवठा

पेट्रोल व यंत्रांत घालावयाचे तेल ह्यांचे सध्याच्या यांत्रिक युद्धांत किती महत्त्व आहे हे सांगायलास नको. मित्र राष्ट्रांस पेट्रोलचा भरपूर पुरवठा होत आहे आणि त्या पुरवठ्याची साधने त्यांच्या पूर्ण ताब्यांत आहेत. पण जर्मनीस रुमानियाच्या तेलाच्या साणीवांचून दुसरा पुरवठा कोठून होणार ? रशियाच्या कॉकेशियन विहिरींवर हिटलरचा डोळा होता, पण त्या त्याच्या हाती लागलेल्या नाहीत. जर्मनीच्या पाणबुड्या नावा, विमाने, रणगाडे व चिलसती गाड्या ह्यांस लागणारे तेल अपुरे झाल्यामुळे हिटलरच्या लढाऊ हालचाली थंडावणे अपरिहार्य आहे अशी सामान्य जनतेची समजूत होण्याचा संभव आहे. पण यासंबंधांत वस्तुस्थिति काय आहे ह्याची वास्तववादी कल्पना मि. हॅरोल्ड ईके ह्या जबाबदार अमेरिकन अर्थशास्त्रज्ञाने दिली आहे तिच्याकडे लक्ष वेधणे आवश्यक आहे. शत्रूचे बळ कमी लक्षण्याने गैर-सावधपणा उत्पन्न होतो, त्याचे निराकरण व्हावे म्हणून ह्या गृहस्थाने असे सांगितले आहे की, जर्मनीचे कृत्रिम पेट्रोलचे

उत्पादन १९३८ नंतर चारशे टक्क्यांनी वाढले आहे आणि चालू वर्षात त्यांत आणखी भर पडून ते नवीन उच्चांक गांठील. जर्मनीच्या अटलांटिक महासागरांत व इतरत्र चोरून संचार करणाऱ्या पाणबुड्यांचा संहार करण्याची जारीची सटपट इंग्लंड व अमेरिका ह्यांनी चालविली आहे आणि तीमध्यें त्यांस यशहि येत आहे. तथापि तेलाच्या तुटवड्यामुळे जर्मन युद्धसाधनें लंगडी पडतील ही कल्पना चुकीची आहे ह्याविषयीची मि. ईके ह्यांनी दिलेली सूचना लक्षांत ठेवण्यासारखी आहे.

हिंदी पोस्ट व तार खात्याचा अहवाल (१९४१-४२)

हिंदी पोस्ट आणि तार खात्याचा १९४१-४२ चा अहवाल दरवर्षी छापण्यांत येतो. तो चालू वर्षी कागदाच्या तुटवड्यामुळे छापण्यांत अलिटा नाही. तथापि अहवालाचा सारांश प्रसिद्ध करण्यांत आला आहे.

पोस्ट खात्याने १९४१-४२ मध्ये एकूण १२७ कोटी २० लक्ष पत्रे, पार्सले इत्यादींची वहातूक केली. मनिऑर्डरींची संख्या ८ कोटी ८० लक्ष इतकी भरली. तारांची संख्या २ कोटी, २५ लक्षांवर गेली. टेलिफोन वापरणाऱ्यांत ७ हजारांची भर पडून त्यांची संख्या १,०१,००० इतकी झाली. काम वाढल्यामुळे खात्यास नफाहि चांगला-३३ कोटी रुपये-उरला. पोस्टाचे दर वाढल्यामुळे व युद्धजन्य वाढत्या वाहतुकीमुळेच नफ्याची रकम एवढी मोठी झाली. हिंदुस्थानांत परदेशांतील बरेच सैनिक आलेले आहेत, त्यांस पाठविण्यांत आलेल्या पार्सलांमुळे व पूर्वीच्या वर्षी-पेक्षां दुप्पट पार्सले येथून इंग्लंडकडे गेल्यामुळे ह्या खात्यास बरेच जास्त काम पडले. डेड लेटर ऑफिसांत पूर्वीच्या वर्षीपेक्षां सवापट अधिक पत्रे येऊन पडलीं. युद्धजन्य कामासाठी आघाडीवर पोस्ट खात्याचे बरेच अधिकारी व नोकर बाहेर गेले आहेत. मलाया व सिंगापूर येथील सर्व नोकर जपान्यांच्या हाती सांपडले. अंदाजान बेटांतील पोर्ट ब्लेअर येथील वायरलेसचे केंद्र २३ मार्च १९४३ अखेर चालू होतें.

तांदुळास स्पर्धा

ब्रह्मदेशांतील व बंगालमधील भाताच्या पिकास स्पर्धा करू शकेल, एवढ्या मोठ्या प्रमाणावर ब्रिटिश शिनीमध्ये भाताची लागवड वाढविण्याचा पंचवार्षिक कार्यक्रम आखण्यांत येत आहे, त्यावर १० लक्ष डॉलर इतकी रकम खर्चण्यांत येईल. अमेरिकेंतून यंत्रसामुग्री मागविण्यांत आली आहे. तिचे साहायाने शेतीचे काम करण्यांत यावयाचे आहे.

पुणे सेंट्रल को-ऑपरेटिव्ह बँकेच्या सभासदांस विनंती

पुणे सेंट्रल को-ऑपरेटिव्ह बँकेची सहामाही चर्चात्मक साधारण सभा रविवार ता. २८ मार्च १९४३ रोजी दुपारी ४ वाजता बँकेच्या मुख्य दिवाणखान्यांत (बुधवार पेठ, लक्ष्मी रोड, पुणे शहर) भरणार आहे. तरी सदर सभेस बँकेच्या सर्व सभासदांनी अगत्य यावे अशी विनंती आहे.

बोडाचे हुकुमावरून,
वृ. दि. चितळे
मॅनेजिंग डायरेक्टर.

दि बँक ऑफ इंडिया लि.

[स्थापना : १९०६]

अधिकृत भांडवल	₹. १,००,००,०००
बचल झालेले भांडवल	₹. १,००,००,०००
रिझर्व फंड	₹. १,२०,५०,०००

मुख्य कचेरी: ओरिएण्टल बिल्डिंग, मुंबई.

मुख्यमधील शाखा: बुलियन एक्सचेंज, कुलाबा, काठवादेवरी आणि मलबार हिल.

इतर शाखा: अहमदाबाद (भद्र, मुख्य ऑफिस), अहमदाबाद (एलिस ब्रिज शाखा), अहमदाबाद (स्टेशन शाखा), अंथेरी (मुंबई शेजारी), वांद्रे (मुंबई शेजारी), कलकत्ता (क्लाइव्ह स्ट्रीट, मुख्य ऑफिस), कलकत्ता (बडा बजार), कलकत्ता (चौरंगी स्केअर), जमशेदपूर, कराची, नागपूर (किंग्जवे), नागपूर (इतवारी बजार), पुणे, पुणे शहर, राजकोट, सुरत.

लंडन एजन्ट्स: वेस्टमिन्सٹر बँक लिमिटेड.

डायरेक्टर्स: सर चुनीलाल व्ही. मेहता, के. सी. एस्. आय. (अध्यक्ष), श्री. अंबालाल सारामाई, सर जोसेफ के. नाईट, मि. ए. गोडिस, सर कावसजी जहांगिर, बॅरोनेट, के. सी. आय. ई., ओ. बी. ई., मि. दिनशा के. दाजी, श्री. रामनिवास रामनारायण.

करंट डिपॉझिट अकाउंट्स:

दररोजच्या ₹. ३०० ते ₹. १,००,००० रकमेच्या शिल्लकेवर ३% दराने व्याज दिले जाते. ₹. १,००,००० वरील व्याज सास योजनेने दिले जाते. सहामाही अखेर व्याजाची किमान रक्कम ५ ₹. पेक्षा कमी शाल्यास व्याज दिले जात नाही. कायम, अल्प मुदतीच्या व सेव्हिंग बँक ठेवी योग्य व्याजांने स्वीकारल्या जातात. व्याजाचे दर पत्रद्वारे.

बिल्ल व सेटलमेंट्सप्रमाणे बँक एक्सचेंजवर व टूट्टी म्हणून काम करते. सर्व तन्हेचे टूट्टीचे काम केले जाते. नियम अर्ज करून मागवावेत.

बँकेसंबंधी नेहमीचा सर्वसामान्य व्यवहार केला जातो.

एजंट:—टी. आर. लालवाणी.

दि बँक ऑफ महाराष्ट्र, लि.

हेड ऑफिस: पुणे शहर.

स्थानिक शाखा: डेकन जिमखाना, पुणे ४.

मुंबई शाखा: दलाल स्ट्रीट, फोर्ट, मुंबई.

अधिकृत व विक्रीस

काढलेले भांडवल	: ₹. १०,००,०००
सपलेले भांडवल	: ₹. ६,४८,५५०
बचल झालेले भांडवल	: ₹. ३,२४,२७५
एकूण खेळते भांडवल	: ₹. ५०,००,०००

डायरेक्टर्स

प्रो. वा. गो. काळे, अध्यक्ष. श्री. धों. कु. साठे, श्री. न. ग. पवार, श्री. ज्यं. वि. रानडे, श्री. वा. पुं. वेंदे, श्री. मा. रा. जोशी, श्री. श्री. गो. मराठे, श्री. र. चिं. सोहोनी, श्री. म. वि. गोखले, श्री. वि. ह. देशमुख.

बँकिंगचे सर्व व्यवहार केले जातात. शेअर व सरकारी रोख यांची खरेदीविक्री कसोशीने करून दिली जाते.

बँकेच्या शेअरवर डिसेंबर १९४२ अखेर पुण्या झालेल्या वर्षाकरिता ४% कर-माफ डिव्हिडंड जाहीर झाले. शेअर-विक्री चालू आहे. प्रत्येक शेअर पांच रुपये वाढीने विकण्यांत यावयाचा आहे. व ती रकम शेअरचे मागणी बरोबर पाठवावी लागेल.

ग. ल. हळवे,
ऑफिशिएटिंग मॅनेजर.

प्राप्तीवरील कराची आकारणी

प्राप्ती	१९३९-४०		१९४२-४४.		१९४३-४४.	
	मूळ दरानें कराची रकम	%	मूळ दरानें अधिक सरचार्जनें कराची रकम	%	विमा, प्रॉ. फंड, इत्यादींची तरतूद केल्यावर कर	%
१	२	३	४	५	६	७
रु.	रु.		रु.		रु.	
२,१५०	३० ८	१.४	५० १३	२.४	४२ ५	२.०
२,५००	४६ १४	१.९	७८ २	३.१	६५ २	२.६
३,०००	७० ५	२.३	११७ ३	३.९	९७ ११	३.२
३,५००	९३ १२	२.७	१५६ ४	४.५	१३० ३	३.७
४,०००	११७ ३	२.९	१९५ ५	४.९	१६२ १२	४.१
४,५००	१४० १०	३.१	२३४ ६	५.२	१९५ ५	४.३
५,०००	१६४ १	३.३	२७३ ७	५.५	२२७ १४	४.६
५,५००	२०३ २	३.७	३३८ ९	६.१	२८२ २	५.१
६,०००	२४२ ३	४.०	४०३ १०	६.७	३३६ ६	५.६
६,५००	२८१ ४	४.३	४६८ १२	७.२	३९० १०	६.०
७,०००	३२० ५	४.६	५३३ १४	७.६	४४४ १४	६.४
७,५००	३५९ ६	४.८	५९८ १५	८.०	४९९ २	६.७
८,०००	३९८ ७	५.०	६६४ १	८.३	५५३ ६	६.९
८,५००	४८६ ९	५.३	७९४ ४	८.८	६६१ १४	७.३
९,०००	५५४ ११	५.६	९२४ ८	९.२	७७० ७	७.७
९,५००	६७९ ११	६.२	१,१३२ १३	१०.३	९४४ ०	८.६
१०,०००	८०४ ११	६.७	१,४४१ ३	११.२	१,११७ ११	९.३
११,०००	९२९ ११	७.२	१,४४९ ८	११.९	१,३९१ ४	९.९
१४,०००	१,०५४ ११	७.५	१,७५७ १३	१२.६	१,४६४ १४	१०.५
१५,०००	१,१७९ ११	७.९	१,९६६ ३	१३.१	१,६३८ ८	१०.९
१८,०००	१,६४८ ७	९.२	२,७४७ ७	१५.३	२,२८९ ९	१२.७
२१,०००	२,११७ ३	१०.१	३,५२८ ११	१६.८	२,९४० ९	१४.०
२४,०००	२,५८५ १५	१०.८	४,३०९ १५	१८.०	३,५९१ १०	१५.०
२७,०००	३,१८० ०	११.८	५,३४८ ०	१९.८	४,४९२ ११	१६.६
३०,०००	३,८३६ ०	१२.८	६,४९७ ०	२१.७	५,५१९ ०	१८.४
३३,०००	४,४९२ ०	१३.६	७,६५४ ०	२३.२	६,५४५ ०	१९.८
३६,०००	५,२११ ०	१४.५	८,९०४ ०	२४.७	७,६६५ ०	२१.३
४०,०००	६,३३६ ०	१५.८	१०,८२० ०	२७.०	९,५४९ ०	२३.९
५०,०००	९,१४८ ०	१८.३	१५,६१२ ०	३१.२	१४,२८२ ०	२८.६
६०,०००	१२,२७३ ०	२०.५	२०,८७३ ०	३४.८	१९,५०४ ०	३२.५
७०,०००	१५,७११ ०	२२.५	२६,६०२ ०	३८.०	२५,२०६ ०	३६.०
८०,०००	१९,१४८ ०	२३.९	३२,३३१ ०	४०.४	३०,९१४ ०	३८.६
९०,०००	२२,५८६ ०	२५.१	३८,०६० ०	४२.३	३६,६२७ ०	४०.७
१,००,०००	२६,०२३ ०	२६.०	४३,७८९ ०	४३.८	४२,३४३ ०	४२.३
१,५०,०००	४४,७७३ ०	२९.८	७४,७७९ ०	४९.९	७३,२९४ ०	४८.९
२,००,०००	६५,०८६ ०	३२.५	१,०८,११२ ०	५४.०	१,०६,६०८ ०	५३.३
३,००,०००	१,११,९६१ ०	३७.३	१,८४,१५४ ०	६१.४	१,८२,६३० ०	६०.९
४,००,०००	१,६१,९६१ ०	४०.५	२,६३,३२० ०	६५.८	२,६१,७८७ ०	६५.४
५,००,०००	२,१५,०८६ ०	४३.०	३,४५,६१२ ०	६९.१	३,४४,०७३ ०	६८.८
१०,००,०००	५,११,९६१ ०	५१.२	८,०३,९४५ ०	८०.४	८,०२,३९४ ०	८०.२
२०,००,०००	११,०५,७११ ०	५५.३	१७,२०,६१२ ०	८६.०	१७,१९,०५६ ०	८५.९
३०,००,०००	१६,९९,४६१ ०	५६.६	२६,३७,२७९ ०	८७.९	२६,३५,७२० ०	८७.८

‘अर्थ’ ग्रन्थमाला.

- १ बँका आणि त्यांचे व्यवहार
- २ हिंदुस्थानची रिझर्व्ह बँक
- ३ व्यापारी उलाढाली
- ४ सहकार

श्रीराम सिल्क मिल्स लि., बंगलोर

[कंपनीने १९४१ अखेर ६ टक्के डिविडेंड वांटला आहे.]

युद्धसाहित्यपुरवठा-खात्याची परेशूटकारिता
लागणाऱ्या

रेशमी कापडाची ऑर्डर पुरी करण्यासाठी लागणाऱ्या
भांडवलाकरिता तूर्त एकूण रु. १ लक्षाच्या रकमेपर्यंत

ठेवी घेणे आहेत

व्याजाचा दर ४॥ ते ६ टक्के. ठेव किमान
रु. ५०० ची असावी. ठेवीवरील व्याज
दर सहा महिन्यांनी दिले जाते.

श्रीराम सिल्क मिल्स लि., } नारायण गोविंद नाईक,
श्रीरामबाग, } (माजी अध्यक्ष, मॅन्जर चेंबर ऑफ
बसवनगुडी, बंगलोर. } कॉमर्स) मॅनेजिंग डायरेक्टर

आमच्या कारखान्यातील माल मुंबईस बॉम्बे स्वदेशी को-ऑपरे-
टिव्ह स्टोअर्समध्ये व पुण्यास लक्ष्मी रोडवरील रे म्युझिअमच्या
व्यापार-संवर्धन-गृहांत पहा.

मधुमेहावरील औषध

तीन आठवड्यांचे
औषधास फक्त रु. ७

— मागविण्याचा पत्ता —

मॅनेजिंग डायरेक्टर, रुरल प्रॉडक्ट्स
कंपनी लिमिटेड.

१२३ ए, सदाशिव, पुणे २.

वक्तशारि आणि मनपसंत काम
करून देणारे

मोहन वॉच कंपनी

रेग्युलेशन मोफत

कॉमनवेलथ बिल्डिंगसमोर लक्ष्मी रोड, पुणे २.

राहाणेची व भोजनाची उत्तम सोय

पूना गेस्ट हाऊस

फोन नं. ७७९ गणपति चौक,

व्यवस्थापक

DECCAN BOOK STALL

Booksellers, Publishers & Subscription Agents

Fergusson College Road, Poona No. 4

- (1) We stock and supply Educational books, General books & Library books.
- (2) We supply Government of Bombay and Government of India publications.
- (3) We receive Subscriptions to Indian and Foreign periodicals.
- (4) We procure any book published anywhere and supply it at publisher's price.

विमेदार नि हवाई हल्ला

शत्रु राष्ट्राकडून हवाई हल्ला अगर तत्सम उपद्रव यापामून चिन-
लडाऊ नागरिकांच्या जीविताला घेणाऱ्या धोक्याचा समावेश विमा
पॉलिसीच्या अटीत होतो काय व त्यासाठी जादा प्रिमिअम भरावा
लागेल काय ! असा प्रश्न साहजिकच नागरिकांमध्ये चर्चिला
जात आहे.

ट्रस्ट ऑफ इंडिया

विमा कंपनीच्या

विमा पॉलिसीमध्ये हवाई हल्ल्यामुळे जीविताला
होणाऱ्या अपायाचा अंतर्भाव होतो त्याकरिता
जादा प्रिमिअम नाही.

तरी विलंब न लावतां—

तुमचा नि तुमच्या आत्तेष्टांचा विमा

ट्रस्ट ऑफ इंडिया

विमा कंपनीतच उतरा.

अध्यक्ष:—श्रीमंत सरदार जगन्नाथ महाराज पंडित
माहितीपत्रकें विनामूल्य पाठवू

ट्रस्ट ऑफ इंडिया विमा कं. लि. } वि. ह. देसायुक्त, बी. ए.
लक्ष्मी रोड, पुणे २ } जनरल मॅनेजर